

כ"ב בשבט תשע"ח, 7.2.2018

גיליון מס' 596

פרשת משפטים

להקשיב לצעקה

מאת שרה עברון. קיבוץ סנוד

הדא הוא דכתיב: מלך במשפט יעמיד ארץ, זה הקב"ה שברא את עולמו בדין, שנאמר: בראשית ברא א-להים. ברא ה' לא נאמר, אלא א-להים, ויאמר ה' יהי רקיע אינו אומר, אלא א-להים, וכן כולהו. וכן דוד אומר: (תהלים עה) כי א-להים שופט, ללמדך שבדין נברא העולם. (מדרש רבה, שמות, פרשה ל').

רובה ועיקרה של פרשת משפטים היא קובץ דינים המקיף תחומי חיים מגוונים, המוריד אותנו ממרומי התגלות עשרת הדברות של פרשת יתרו, לחיי היום יום: עבד עברי ואמה, החובל, השומרים (בשכר ובחינם), נזיקין וגנבה, והדאגה לחלש: גר, יתום ואלמנה ועוד. א-לוהים, א-לוהי הדין והרחמים, נמצא בפרטים הקטנים ובמעשים שעלינו לעשות בחברה מתוקנת אם נרצה לזכות ששכינה תשרה בתוכנו.

וכך כותב הרמב"ן בפרושו לדין עבד עברי, בה פותחת הפרשה:

"התחיל המשפט הראשון בעבד עברי, מפני שיש בשילוח העבד בשנה השביעית זכר ליציאת מצרים הנזכר בדבור הראשון, כמו שאמר בו: וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיִּפְדֶּךָ, יְהוָה אֱלֹהֶיךָ; עַל-כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה, אֶת-הַדֹּבֵר הַזֶּה-- הַיּוֹם (דברים טו, טו), וברוח דומה כתב קאסוטו: "ואולי לא מקרה הוא, שהפרשניות המשפטיות האלה מתחילות דווקא בדיני העבד העברי. יש כאן מעין הקבלה לפסוק הראשון שבעשרת הדברות, המזכיר לבני ישראל שה' הוציאם מבית עבדים. כשם שאתם יצאתם לחפשי חנם מבית עבדים כך כל עבד עברי יצא לחפשי חנם מבתיכם לאחר שירת אתכם במשך שנים ספורות".

הפסוקים בפרשה העוסקים בגר, ביתום ואלמנה, חוזרים לאותו המוטיב:

וְגַר לֹא-תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. כָּל-אֲלֻמְנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲנוּן. אִם-עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם-צֶעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ. וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגֹתִי אֶתְכֶם בְּחָרֶב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֲלֻמְנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְמָיִם. (כב, כ-כג) ; וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאֹתָם יִדְעֹתֶם אֶת-נַפְשׁ הַגֵּר כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (כ"ג, ט).

ומפרש קאסוטו: "הכתוב משתמש במילה תלחצו, משום שנאמר למעלה שסבלם של בני ישראל במצרים היה דווקא לחץ: וְגַם-רְאִיתִי, אֶת-הַלְחָץ, אֲשֶׁר מִצְרַיִם, לְחָצִים אֹתָם (ג' ט) ."

נקודת המוצא של החוק העברי היא תודעת ההיחלצות מהעבדות. הזיכרון הראשוני של בית העבדים טבוע עמוק בנפשם של מקבלי התורה, ואמור להיות נר לרגליהם בעת בניית הארץ והחברה: אִם כָּסֹף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת הָעַנִּי

עֲמֹד לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה. לֹא תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נְשִׂיךְ. אִם חָבַל תִּחְבַּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תִּשְׁיָבְנוּ לוֹ. כִּי הוּא
כְּסוּתָה לְבִדָּה הוּא שְׁמֵלְתוֹ לְעָרוֹ. בְּמָה יִשְׁכַּב וְהִיא כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי-חֲנוּן אָנִי (כב, כד- כו).

היחס המכבד לעני הנזקק להלוואה ומתקשה להשיבה מעוגן בחוק. התמונה המתארת את זעקת העני שנאלץ לשכב לישון ללא כסותו, כיון שהמלווה שמר את הבגד החבול (המשכון) אצלו, היא מכמירת לב ומזעזעת! גם כאן יש צעקה, וא-לוהים השומע את כל הצעקות באשר הן, מלמד אותנו להקשיב לצעקה ולמנוע אותה.

השבוע, הנושא אקטואלי מתמיד, כשעל סדר היום עומדת שאלה קשה של גירוש פליטים ומבקשי מקלט. המסר הבהיר העולה מהפסוקים בפרשה קורא לכולנו לזכור שגם אנו היינו גרים, ועובדה זו אמורה לכוון את החלטותינו ומעשינו כאנשים ואומה חופשיים.

שרה עברון, חברת קיבוץ סעד, נשואה לאשר, אמא ל-5 וסבתא ל-7, MA מבר-אילן בתנ"ך, M.B.A. מהמכללה למינהל. אשת חינוך, מנכ"לית מרכז יעקב הרצוג, מנהלת לשעבר בבית הספר העל יסודי בקבוצת יבנה וראש אגף כללי מנה"י לשעבר.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il